

INSTYTUT ROZWOJU
JĘZYKA POLSKIEGO

Dofinansowano przez
Instytut Rozwoju Języka Polskiego
ze środków budżetu państwa

POLACY W AUSTRALII I RADA NACZELNA POLONII AUSTRALIJSKIEJ

KRÓTKA HISTORIA

1. Dzieje osadnictwa polskiego w Australii

Kontakty polsko-australijskie sięgają schyłku XVII wieku. W 1696 roku w wyprawie dowodzonej przez Holendra, Willema Vlamingha, która eksplorowała wybrzeże Zachodniej Australii, uczestniczyło co najmniej dziesięciu żeglarzy – obywateli Rzeczypospolitej Obojga Narodów o niepolsko brzmiących nazwiskach, pochodzących głównie z Gdańska i Kurlandii, wśród nich był Christian Jasin Camen (być może Kamień, co wskazywałoby na jego polskie lub kaszubskie pochodzenie).

W drugiej wyprawie Jamesa Cooka (1772–75) wzięli udział dwaj gdańszczanie pochodzenia szkocko-niemiecko-polskiego, Johann Reinhold Forster i jego syn Johann Georg Adam (1754–94), który po powrocie do Europy był w latach 1784–87 wykładowcą historii naturalnej w Szkole Głównej Litewskiej (Uniwersytecie Wileńskim) [1]. Georga Forstera zajmowała przede wszystkim botanika i etnologia. Na podstawie notatek z wyprawy przygotował raport *A Voyage Toward the South Pole and Round the World (Podróż naokoło świata)*, dzięki któremu został przyjęty do The Royal Society of London for Improving Natural Knowledge w Londynie.

Być może kilka lat spędził w Australii polski podróżnik i wielorybnik Ksawery Karnicki (1750–1801), który miał poprowadzić wyprawę z Chile do Australii, co opisał w pamiętnikach, jednak zaginęły one podczas II wojny światowej. Polskich podróżników eksplorujących Australię było zresztą więcej, m.in. wśród uczestniczących w gorączce złota, jak choćby Seweryn Korzeliński, wydobywający ten kruszec w stanie Wiktorii w latach 1852–56, autor dwutomowego *Opisu podróży do Australii*, Kraków 1858 [2].

Pierwszym Polakiem, który osiadł na stałe na kontynencie australijskim, był mężczyzna skazany za kradzież kobiecej chusty ze sklepu, zapisany po angielsku jako Joseph Potaski. Przybył na pokładzie HMS Calcutta do Port Phillip w październiku 1803 roku wraz z irlandzką żoną i dzieckiem. Zamieszkali w Sullivan Bay, a rok później przenieśli się na Tasmanię, gdzie z powodzeniem uprawiali rolę [3]. Następni polscy skazańcy, którzy pozostali w Australii (w Nowej Południowej Walii), to Paul Stempień (1814), August Piotrowski (1838), Norbruth Dolubowski (1838) [4].

Grupka kolejnych osiedleńców to już nie więźniowie, a uchodźcy polityczni po upadku powstania listopadowego (1831). W październiku 1838 roku na pokładzie HMS Eden przybyli do Sydney księżę Alojzy Konstanty (Aloise Konstantine) Drucki-Lubecki z żoną Laurą Duffus, Szkotką [5], a za nimi (w styczniu 1840 roku) siostra Laury, Charlotte Price Duffus, wraz z mężem, hrabią Lucjanem Broel-Platerem [6] oraz jego bratem Ferdynandem.

W 1844 roku 33-osobowa grupa polskich kolonistów pochodzących ze znajdującego się wówczas w zaborze pruskim Wielkiego Księstwa Poznańskiego (rodziny Młodystach, Wallent, Krollig i Stanitzki mieszkające w bliskim sąsiedztwie) przyплыnęła (jako część imigracji niemieckiej) na pokładzie HMS George Washington i osiadła nieopodal Tanunda w Barossa Valley w Południowej Australii – regionie słynącym z uprawy winorośli. Z czasem przenieśli się bardziej na północ, do Clare Valley. Powstała tam osada polskich imigrantów zwana Polish Hill River (w 1870 roku utworzono tu pierwszą polską szkołę w Australii, prowadzoną przez jezuitę ks. Leona Rogalskiego [7]. Nieopodal – w Sevenhill – istniała od 1850 roku osada i klasztor, utworzone przez jezuitów. Populacja imigrantów w okolicy Polish Hill River wynosiła ok. 400 osób, przez szkołę polską przeszło ok. 150 dzieci. Po pierwszej wojnie światowej imigranci całkowicie zasymilowali się ze społeczeństwem australijskim.

Połowa XIX wieku to okres, gdy na ziemię australijską przybywały z ziem polskich całe rodziny, budując od podstaw osiedla, kościoły, szkoły i biblioteki polskie. Przyплыwali też uczestnicy powstania styczniowego i żołnierze Legionu Polskiego z Turcji, walczący wcześniej na Węgrzech przeciw Habsburgom. Sporo z nich znalazło zatrudnienie w wojsku lub policji. Jeden z Polaków dowodził kontyngentem policji, który rozbił strajk okupacyjny poszukiwaczy złota (Eureka Stockade pod Ballarat w Wiktorii). Z czasem jednak i te wspólnoty niemal całkowicie zasymilowały się z australijskim otoczeniem.

Równocześnie z tworzeniem osad i uprawą ziemi prowadzono prace naukowe służące poznaniu ogromnego kontynentu. Na tym polu świetnie zapisał się Paweł Edmund Strzelecki (1797–1873), który w trakcie swojej dziewięcioletniej podróży po Nowym Świecie cztery lata (1839–43) badał ziemie Australii, Tasmanii i Nowej Zelandii pod względem geologicznym, przyrodniczym i etnograficznym. W 1845 roku opublikował w Londynie monumentalną pracę naukową *Physical description of New South Wales and Van Diemen's Land*. Podobnie jak wcześniej Forster, stał się członkiem The Royal Society of London for Improving Natural Knowledge.

Na początku XX wieku imigracja z ziem polskich do Australii miała przede wszystkim podłoże ekonomiczne, choć przybywali nadal także uciekinierzy z syberyjskiego zesłania. Do zakończenia II wojny światowej grupa Polaków w Australii pozostawała nieliczna. W spisie powszechnym z 1921 roku 1787 osób wskazało jako miejsce urodzenia Polskę, zaś w 1933 roku liczba ta wzrosła do 3241, przy czym około trzech czwartych z tej grupy to byli prawdopodobnie polscy Żydzi [1].

Po zakończeniu II wojny światowej w Europie Zachodniej przebywało około 500–600 tysięcy Polaków (wśród 8 milionów Displaced Persons, dipisów), którzy odmówili powrotu do kraju głównie ze względów politycznych, ale też z powodu utraty przez Polskę części terytoriów, z których pochodzili, na rzecz Związku Sowieckiego. Znacząca grupa Polaków egzystowała też w obozach przesiedleńczych na Bliskim Wschodzie i w Afryce. Byli to robotnicy przymusowi III Rzeszy, jeńcy wojenni z oflagów i stalagów, więźniowie obozów koncentracyjnych i żołnierze polskiej armii walczącej na Zachodzie. W lipcu 1947 roku Australia podpisała porozumienie z International Refugee Organisation o przyjęciu 170 tysięcy Displaced Persons, z czego ponad jedną trzecią stanowili Polacy. W ten sposób, wraz ze zdemobilizowanymi żołnierzami wojsk polskich stacjonujących w Wielkiej Brytanii, do 1951 roku przybyło na osiedlenie do Australii około 60–65 tysięcy Polaków [8]. W pierwszej kolejności – wojskowi, w zdecydowanej większości mężczyźni bez wyższego wykształcenia, zatrudnieni następnie do prac fizycznych, między innymi przy budowie elektrowni wodnych na Tasmanii, w przemyśle drzewnym Wiktorii i budowie dróg i kolei w Nowej Południowej Walii oraz – w fatalnych, niemal niewolniczych warunkach – w rolnictwie, u farmerów.

Z czasem, po odpracowaniu dwuletniego obowiązkowego kontraktu, a faktycznie pracy przymusowej, większość z nich osiadła w dużych miastach, głównie w Melbourne i Sydney. Ważną osobistością wśród żołnierzy osiedlających się w Australii był gen. brygady Juliusz Kleeberg (1890–1970), dowódca polskiej konspiracji niepodległościowej we Francji w latach 1940–44, który zamieszkał w Sydney w 1952 roku.

W 1954 roku w Australii mieszkało już niemal 57 tysięcy osób urodzonych w Polsce (w tym także Żydów, Ukraińców i Niemców). W kolejnym dziesięcioleciu liczba przybyszy z Polski nieznacznie wzrosła, między innymi w wyniku łączenia rodzin.

Bardziej znacząca była trzecia fala emigracji z Polski, **w latach osiemdziesiątych XX wieku, w konsekwencji wprowadzenia stanu wojennego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL) (1981), represji skierowanych przeciw „Solidarności” i głębokiego kryzysu ekonomicznego.** Do Australii przybyło wówczas – często przez obozy przejściowe w Niemczech, Włoszech, Grecji i Austrii – około 25 tysięcy osób, w większości dobrze wykształconych, z rodzinami. Napływ tak dużej grupy zmienił charakter polskiej społeczności.

2. Polskie organizacje w Australii

W spisie powszechnym z 2021 roku 210 tysięcy osób zadeklarowało polskie pochodzenie (w tym mieszane). Językiem polskim w domu posługuje się około 45 tysięcy, co oznacza postępującą powoli asymilację społeczności polskiej, ale jednocześnie świadczy o przywiązaniu do tradycji. Polacy w Australii wykazywali się przez dziesięciolecia dużymi umiejętnościami samoorganizacji, tworząc parafie polskie, liczne **szkoły sobotnie, harcerstwo, kluby, stowarzyszenia, domy pomocy**

społecznej, zespoły artystyczne, w tym teatralne i muzyczne, **prasę, radio**. Powstała znacząca sieć inicjatyw, organizacji i miejsc spotkań, która, w oczywisty sposób fluktuując ze względów generacyjnych, trwa do tej pory (w 1994 roku było ich około 180, najwięcej w stanach Wiktoria, Nowa Południowa Walia, Australia Południowa i na Tasmanii).

Duże znaczenie wychowawcze dla podtrzymania tradycji narodowych i obyczajów oraz języka ojczystego ma prężnie działający **Związek Harcerstwa Polskiego** w Australii, organizacja wolontaryjna obecna w większości stanów. Pierwszy zastęp harcerski powstał w roku 1949 w Sydney [9].

Istotną rolę odgrywa też działalność **parafii i sanktuariów**, np. w Keysborough czy Marayong, oraz **zgromadzeń zakonnych**: Towarzystwa Chrystusowego (od 1959 roku [10]), jezuitów (od 1950 roku [11]), nazaretanek (od 1954 roku [12]) i zmartwychwstanek (od 1952 roku [13]) Silne jest także środowisko polskich adwentystów, którzy prowadzą swoje zbory w Melbourne, Adelajdzie, Newcastle, Canberze i Sydney.

Bardzo ważnym wydarzeniem jest cyklicznie, co trzy lata organizowany przez Polaków z Australii i Nowej Zelandii, naprzemiennie w stolicach różnych stanów, **festiwal kultury i sztuki polskiej PolArt**, będący okazją do zaprezentowania dorobku artystycznego Polonii oraz dawnej i współczesnej sztuki polskiej z różnych dziedzin. Co istotne, festiwal budzi duże zainteresowanie nie tylko w środowisku polonijnym.

Przez wiele dziesięcioleci wydawano liczne **biuletyny i periodyki** skierowane do Polonii. W Brisbane w 1928 roku krótko ukazywała się „The Polish Page” jako dodatek do „The Muses’ Magazine”. W latach 1930–31 wychodził zaś po polsku miesięcznik „Polonia Australijska”. W tym okresie pojawiło się jeszcze kilka, zazwyczaj efemerycznych, inicjatyw edytorskich. Dopiero środowisko uchodźców powojennych stworzyło trwalsze podstawy dla prasy polonijnej. Jan Dunin-Karwicki był wydawcą i redaktorem „Wiadomości Polskich”, które ukazywały się w Sydney w latach 1954–96 [14]. Ojciec Konrad E. Trzeciak utworzył w Bathurst w 1949 roku „Tygodnik Katolicki”, przeniesiony następnie do Melbourne i przekazany w ręce naczelnego redaktora Romana Gronowskiego, który w 1965 roku zmienił nazwę pisma na „Tygodnik Polski” – i wydawał je do swojej śmierci w 1974 roku. Czasopisma polskie ukazywały się też w innych ośrodkach, m.in. w Adelajdzie w latach 1952–80 wychodziła „Nasza Droga”, w Perth od 1987 roku ukazywał się przez wiele lat „Kurier Zachodni”. Inne periodyki wydawane w języku polskim na przestrzeni lat to „Tu i Teraz”, „Aspekt” oraz polski tygodnik niezależny „Echo”. Swoje pisma stworzyły także różne organizacje wyznaniowe.

W różnym czasie powstały polskie **rozgłośnie radiowe**. Zasięg ogólnaustralijski ma Radio 3EA/SBS, zasięg lokalny mają lub miały: Radio 3ZZ, 3ZZZ (okolice Melbourne, VIC); Radio 4EB (okolice Brisbane, QLD); Radio 2000FM, Radio-7, RadioPol (okolice Sydney, NSW); Radio 2NUR

FM (okolice Newcastle, NSW), Radio 5EBI (okolice Adelajdy, SA); Radio 1CMS (okolice Canberry, ACT); Radio "Kurier" 6EBA, Głos Polonii 95.3 FM (okolice Perth, WA).

Historia pierwszych **polskich stowarzyszeń** sięga okresu zdecydowanie wcześniejszego, bo roku 1863, kiedy w Melbourne powstało, krótko działające, Polish Society. W Brisbane zorganizowano w 1913 roku Ognisko Polskie (Polish Centre); jego wieloletnim prezesem był Zygmunt Wiktor Romaszekiewicz [15]. Po I wojnie światowej nazwę Ogniska Polskiego zmieniono na Kolonię Polską (Polish Colony, 1928). W 1945 roku Polonia australijska była zorganizowana jedynie w Sydney i Brisbane, w Narodowym Związku Polaków. Od 1951 roku w Brisbane działa pierwszy Dom Polski w stanie Queensland, początkowo otwarty w dzielnicy West End, a później przeniesiony do dzielnicy Milton [15]. W Sydney powstało Polskie Towarzystwo Demokratyczne, założone przez Zygmunta Przybyłkiewicza (1905–1968), b. konsula RP w Indiach Holenderskich, a następnie w Sydney. Gwałtowny rozwój nastąpił dopiero w konsekwencji napływu do Australii rzesz dipisów po II wojnie światowej. Polacy organizowali się, żeby wzajemnie sobie pomagać w adaptacji do życia na Antypodach, w stowarzyszeniach kulturalnych i religijnych. Powoływanie kolejnych organizacji lokalnych, w tym licznych kombatanckich, spowodowało konieczność koordynacji ich działań na szczeblu ogólnoaustralijskim.

3. Koordynacja działań organizacji polonijnych

Z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Demokratycznego w Sydney (prezes: Alfred Poniński, Aleksander Jarecki – I wiceprezes, Tadeusz Saryusz-Bielski – II wiceprezes) znaczące organizacje polonijne w Australii zdecydowały w 1949 r. powołać organizację ogólnokrajową. Miała być ona federacją autonomicznych stowarzyszeń niepodległościowych. W dniach 6–7 stycznia 1950 roku w Sydney odbył się zjazd przedstawicieli Polonii (Polskiego Towarzystwa Demokratycznego, Związku Narodowego Polskiego, Związku Ofiar Reżimu Narodowo-Socjalistycznego, Związku Polaków w Południowej Australii, organizacji polskich w Lithgow, Moorebank i z Tasmanii oraz dwu z Melbourne: Związku Polaków w Australii i Stowarzyszenia Polaków w Australii), podczas którego wybrano Prezydium **Tymczasowej Rady Naczelnej Organizacji Polskich w Australii** (TRNPOwA). Pierwszym prezesem Tymczasowej Rady został Alfred Poniński (1896–1968) z Sydney, były konsul RP m.in. w Rumunii, Turcji i Chinach [16]. Do Prezydium weszli: Jan Rakowski (I wiceprezes, Adelajda), Jerzy Żongołłowicz (II wiceprezes, Lithgow), Zygmunt Przybyłkiewicz – b. konsul RP w Indiach Holenderskich (sekretarz, Sydney), ks. Franciszek Arciszewski (skarbnik, Sydney). Ten moment należy uznać za przełomowy dla integracji środowiska polonijnego we Wspólnocie Australijskiej i koordynacji działań licznych organizacji lokalnych.

Przyjęto *Deklarację Ideową*, w której akcentowano demokratyczny, a jednocześnie pozapolityczny charakter powołanej organizacji:

Rada Naczelna Polskich Organizacji w Australii jest emanacją polskich Organizacji Niepodległościowych – nieuznających dzisiejszego stanu Polski jako satelity Sowietów – Organizacji stojących na stanowisku pełnej suwerenności Państwa Polskiego i uznających Prezydenta i Rząd Polski w Londynie, jako jedyną legalną władzę Narodu Polskiego. Reprezentowane w Radzie mogą być tylko takie organizacje, jak wyżej określono, a wykluczone od udziału w niej muszą być organizacje będące agenturami Rządu Warszawskiego lub organizacje będące rzecznikami jakiegokolwiek totalitaryzmu. Ta „demokratyczność” w zachodnim rozumieniu tego słowa jest jedyną postawą polityczną Rady. Poza tym Rada jest apolityczna i ponadpartyjna, a w łonie jej nie będzie oficjalnie żadnych grup reprezentujących jakiekolwiek stronnictwa polityczne. Także wybory do Rady poszczególnych organizacji nie mogą się odbywać pod kątem widzenia interesów jakichkolwiek stronnictw politycznych, ani żadnego klucza partyjnego, ale ludzie wybierani do Rady muszą być przede wszystkim działaczami o nieposzlakowanej przeszłości bez względu na ich sympatie lub przynależność partyjną, za wyjątkiem komunizmu. Ze względu na to, że większość z nas stanie się prędzej czy później obywatelami australijskimi i może mieć zainteresowania w australijskim życiu politycznym, ze względu na naszą lojalność do narodu australijskiego (...) stwierdzamy, że Rada Naczelna Polskich Organizacji w Australii nie stanie się nigdy narzędziem w ręku jakiejkolwiek partii politycznej w Australii [16].

4. Rada Naczelna Polskich Organizacji w Australii / Rada Naczelna Polonii Australijskiej

Rada Naczelna Polskich Organizacji w Australii (RNPOwA) ukonstytuowała się na kolejnym zjeździe, 23 marca 1951 roku w Sydney i jest obecnie jedną z najstarszych i największych organizacji etnicznych w Australii. Skupia obecnie 25 polonijnych organizacji członkowskich ze wszystkich stanów oraz Australijskiego Terytorium Stołecznego. RNPOwA była lojalna wobec polskiego rządu na uchodźstwie, starała się zapobiegać infiltracji społeczności polskiej przez komunistyczną agenturę. Obrala sobie za cel, zwłaszcza w pierwszym okresie działalności, lobbying na rzecz polskich imigrantów (reprezentowanie społeczności polskiej wobec władz australijskich, dbałość o właściwe warunki ich pracy i zamieszkania, pomoc w kontaktach z administracją państwową i lokalną, w tym na drodze do uzyskania obywatelstwa). Równie istotne było wspieranie dążeń niepodległościowych Polski, podtrzymywanie związków z kulturą polską i pielęgnowanie tradycji narodowych, a także pomoc Polakom w ojczyźnie w szczególnie trudnych momentach. W Statucie RNPOwA zagwarantowano stałe miejsce w Prezydium dla przedstawiciela polskiej misji katolickiej w Australii. Posługa duszpasterska w języku polskim, utrzymywanie wiary, patriotyzmu

i języka rodziców, edukacja dzieci i młodzieży, inicjowanie budowy kościołów, sanktuariów, sierocińców, przedszkoli, domów i klubów polskich, redagowanie polonijnych gazet, duża aktywność w polonijnym radio etnicznym, działalność społeczna to tylko niektóre z przykładów działalności polonijnego duchowieństwa. Polonia australijska, mimo wielkiej odległości od kraju, stale podtrzymywała i podtrzymuje bliski kontakt z Polską.

Prezesura **Alfreda Ponińskiego (1951–54)** to czas niezwykle owocny pod względem organizacyjnym. Prezes Poniński nawiązał szerokie kontakty z rządem australijskim, dbając o zapewnienie polskim imigrantom godnych warunków egzystencji. Aktywnie współpracował z innymi organizacjami etnicznymi, został wiceprezesem United Council of Migrants and of the New Australians' Cultural Association, skupiającej przybyszy z Europy.

Dwukrotnie (**1954–58 i 1960–1970**) prezesem Rady był generał **Juliusz Kleeberg**. W tym czasie Rada skupiała się na wspieraniu różnorodnych inicjatyw polonijnych na terenie Australii: polskich szkół, chórów czy zespołów teatralnych. W sierpniu 1964 roku powołano w Melbourne Komisję Oświatową Polonii Australijskiej (KOPA), mającą koordynować i opiekować się polskim szkolnictwem na poziomie podstawowym i średnim.

Życie Polonii australijskiej w tym okresie zdominowały wypadki poznańskie roku 1956, powstanie węgierskie zakończone interwencją armii sowieckiej oraz Igrzyska Olimpijskie w Melbourne. Po zajściach w Poznaniu polscy imigranci masowo protestowali we wszystkich większych miastach Australii. Odprawiono liczne nabożeństwa w intencji zabitych. Ponadto Prezydium Rady Naczelnej wystosowało do rządu australijskiego list, w którym żądało oficjalnego i bezkompromisowego potępienia rządu komunistycznego w Polsce.

Olimpiada w Melbourne wzbudziła dużo emocji. Niektórzy z działaczy polonijnych wypowiedzieli się przeciwko przyjmowaniu sportowców z PRL. Ostatecznie społeczność polonijna w Melbourne entuzjastycznie powitała polskich sportowców. Prezes Juliusz Kleeberg spotkał się z nimi w Sydney.

Rok 1957 upłynął Polonii australijskiej na prowadzeniu akcji pomocy polskim repatriantom ze Związku Sowieckiego. Komitety pomocy repatriantom powstały we wszystkich większych skupiskach polskiej emigracji w Australii.

Na IX Zjeździe Delegatów RNPOWA w październiku 1960 roku podjęto uchwały o walce z komunizmem o wolność i niepodległość Polski oraz o poparciu dla wszelkich inicjatyw w kraju zmierzających do wzmacniania ducha wolnościowego i niepodległościowego. W stosunku do reżimu warszawskiego i jego organów obowiązywał nadal zakaz utrzymywania jakichkolwiek kontaktów z wyjątkiem spraw wizowych, majątkowych i handlowych.

Na początku lat 1960. Prezydium Rady prowadziło szeroką korespondencję z rządem australijskim w sprawach polskich granic zachodnich i budowy muru berlińskiego. W kontaktach

z władzami położono duży nacisk na wprowadzenie języka polskiego do programów szkół średnich w Australii i utworzenie katedry języka polskiego na uniwersytecie w Sydney, lecz zabiegi te okazały się bezskuteczne. Utrzymywano też ożywione kontakty z organizacjami polskimi w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Argentynie, Wielkiej Brytanii i Francji. Celem było powołanie powszechnej organizacji Polonii. Widziano w tym możliwość oddziaływania na sprawy Polski w skali światowej. Prezydium RNPOwA przychylnie potraktowało inicjatywę Kongresu Polonii Kanadyjskiej dotyczącą powołania Światowej Organizacji Polonii Zagranicznej. W 1960 roku zaproponowano, aby pierwsze zebranie przedstawicieli społeczności polskich poza granicami Polski odbyło się przed 1966 rokiem – rokiem tysiąclecia chrztu Polski – „jako manifestacja solidarności Polaków na emigracji z krajem ojczystym”. W lutym 1962 roku Prezydium Rady Naczelnej opracowało projekt Tymczasowej Deklaracji Ideowej przyszłej światowej organizacji polonijnej, w której stwierdzono, że celem organizacji będzie

zamanifestowanie istnienia wielomilionowej rzeszy polskiej osiadłej zagranicą i jej wspólnego oblicza o charakterze niepodległościowym; stworzenie i podtrzymanie solidarności wobec najważniejszych zagadnień polskich doby obecnej; stworzenie organu porozumiewawczego w sprawach wykraczających ponad zainteresowania społeczności polskich w poszczególnych krajach; powołanie do współpracy nowych sił, uzyskanie poważniejszych środków i instrumentów działania wobec opinii publicznej na rzecz akcji w sprawach polskich; zabezpieczenie i rozwój stanu posiadania emigracji polskiej w poszczególnych krajach w oparciu o organizację o charakterze światowym.

W pierwszej połowie lat 1960. RNPOwA koordynowała świecką część przygotowań do Tysiąclecia Chrztu Polski w Australii. Utworzony w marcu 1962 roku Komitet Główny Obchodów opracował wytyczne dla tych uroczystości. RNPOwA ostrzegała przed akcją komunistycznych przedstawicieli dyplomatycznych i pozyskanych przez nich imigrantów, którzy usiłowali tworzyć konkurencyjne Komitety Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. W ramach obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski Polonia australijska wybudowała Dom „Millennium” w Melbourne i kaplicę, a faktycznie kościół w Marayong nieopodal Sydney.

15 października 1967 roku obchodzono uroczyście rocznicę śmierci Tadeusza Kościuszki (1746–1817), organizując rajd samochodowy na górę Kościuszki.

Po wypadkach marcowych 1968 roku w Polsce Prezydium RNPOwA wydało oświadczenie, w którym wyraziło oburzenie postępowaniem komunistycznego rządu w Warszawie. Z podobnie ostrą i jednoznaczną w tonie reakcją spotkała się inwazja państw Układu Warszawskiego na Czechosłowację. Prezydium współpracowało w tej sprawie także z organizacjami innych państw

w celu utworzenia Federacji Narodów Środkowo-Wschodniej Europy (6 października 1968 roku). Federacja opublikowała deklarację potępiającą inwazję.

Czas kadencji Juliusza Kleeberga przedzielił okres lat **1958–60**, gdy funkcję prezesa sprawował płk **Andrzej Raciński** (1902–83). Po tragicznej śmierci generała Kleeberga **Raciński** pełnił ponownie najwyższą funkcję w Radzie w latach **1971–74**. Był to okres niepewności, RNPOwA groził rozpad, gdyż, zgodnie ze statutem, po śmierci prezesa zastępuje go wiceprezes, którym był wówczas Jan Dunin-Karwicki i to on powinien był zwołać natychmiast walne zebranie wyborcze RNPOwA, lecz tego nie uczynił. Organizacje polonijne w Wiktorii – w geście protestu – zagroziły, że stworzą oddzielną Radę Naczelną. Pułkownikowi Racińskiemu udało się załagodzić ten poważny konflikt i to on został wybrany prezesem RNPOwA.

Pułkownik Raciński, kawaler orderu *Virtuti Militari* i pierwszy prezes Zjednoczonego Związku Polaków w Wiktorii, dbając o to, by Rada podtrzymywała ważne inicjatywy i instytucje polonijne, wspierał działania patriotyczne australijskich Polaków przeciwko represjom reżimu komunistycznego w PRL. Za kadencji Andrzeja Racińskiego organizowano liczne demonstracje przeciwko działaniom reżimu komunistycznego w PRL w grudniu roku 1970 oraz zbiórki pieniężne na pomoc represjonowanym z powodów politycznych w Polsce.

Rada Naczelna aktywnie włączyła się w tworzoną w latach 1970. politykę wielokulturowości w Australii, skupiającą się na organizacji opieki społecznej, państwowego szkolnictwa oraz mediów w językach etnicznych.

Czwartym prezesem Rady, na lata **1974–77**, został inż. **Eugeniusz Hardy**, późniejszy, w latach 1980., delegat rządu londyńskiego na Australię.

W latach 1973–75 przy RNPOwA działał Wydział Spraw Australijskich i Emigracyjnych, którego głównym zadaniem była analiza sytuacji prawnej emigracji polskiej w świetle prawa lokalnego. Szczególnie ważny był przygotowany wówczas list do senatora J. M. Wheeldona, ministra repatriacji i odszkodowań, w sprawie emerytur kombatanckich dla żołnierzy polskich, którzy służyli pod dowództwem brytyjskim w II wojnie światowej (m.in. w Tobruku) i byli mieszkańcami Australii od ponad 10 lat. Niestety, pomimo poparcia ze strony australijskich „Rats of Tobruk”, tej sprawy nie udało się załatwić pozytywnie.

W październiku 1974 roku odbył się w Sydney Kongres Rad Naczelnych Społeczeństw Europy Środkowo-Wschodniej. Jego głównym celem była koordynacja działalności społecznej i niepodległościowej z organizacjami imigrantów estońskich, białoruskich, litewskich i ukraińskich. Członkowie prezydium RNPOwA wzięli udział w zebraniu protestacyjnym organizacji społeczności z krajów bałtyckich, które zwołano w Domu Litewskim w Bankstown (Sydney) w związku z uznaniem przez rząd australijski *de iure* inkorporacji państw bałtyckich przez Związek Sowiecki.

Głośnym echem w Australii odbiła się sprawa listu 59 intelektualistów polskich (1975–76), żądających wolności sumienia, praktyk religijnych, pracy, słowa, informacji oraz nauki i określających wprowadzone wówczas w konstytucji PRL zmiany, sankcjonujące *de facto* zależność PRL od Związku Sowieckiego, jako zagrożenie dla egzystencji narodu. RNPOwA rozesłała ten dokument w wersji angielskiej do przedstawicieli władz australijskich wszystkich szczebli oraz do środków masowego przekazu. Jednocześnie przeprowadzono szereg akcji protestacyjnych solidaryzujących się z autorami listu.

Następnym prezesem Rady Naczelnej był **Krzysztof Łańcucki** (1935–2025), który pełnił swą funkcję rekordowo długo, przez dziewięć kadencji, w latach **1979–97**. Pod jego kierownictwem Rada zachowała dotychczasowe oblicze ideowe, co podkreślił między innymi w swoim sprawozdaniu na XIX Zjeździe delegatów RNPOwA: *„naszą społeczność w Australii widzimy nie jako oderwaną grupę, lecz jako część wielkiej rodziny społeczności polskich rozsianych po wszystkich krajach wolnego świata. Dlatego doceniamy potrzebę współpracy z centralnymi ośrodkami dyspozycyjnymi i koordynacyjnymi, jakimi są rząd RP na wychodźstwie i Rada Koordynacyjna Polonii Wolnego Świata”*.

RNPOwA utrzymywała w dalszym ciągu bardzo dobre kontakty z organizacjami narodów Europy środkowo-wschodniej. Interweniowała energicznie u władz i organizacji australijskich w sprawach dotyczących Polonii, ale także Polaków w Kraju, między innymi w obronie prześladowanego w PRL Kazimierza Świtonia. Skierowano również listy do wszystkich uniwersytetów australijskich w związku ze zmianami statutu Uniwersytetu Warszawskiego ograniczającymi autonomię uczelni, interweniowano u ministra spraw zagranicznych na rzecz więzionego Leszka Moczulskiego oraz o pomoc i poparcie dla „Solidarności”. Rada domagała się też od władz australijskich przychylniejszego rozpatrywania podań Polaków o emigrację do Australii, o pomoc w łączeniu rodzin, co zakończyło się w wielu wypadkach sukcesem. Zorganizowano zbiórkę na pomoc ruchom wolnościowym w Polsce. Znaczną kwotę przekazano na Fundusz Wolności Słowa w Londynie, a podobną, za pośrednictwem paryskiej „Kultury”, na Polskie Porozumienie Niepodległościowe. Przypominano australijskiej opinii publicznej o rocznicach napaści ZSRR na Polskę 17 września 1939 roku.

W 1980 roku przez Polskę przeszła fala strajków, która doprowadziła do powstania NSZZ „Solidarność”. Polonia australijska za pośrednictwem Radia Wolna Europa udzieliła moralnego poparcia polskim robotnikom. W tym samym czasie głośnym echem odbiła się w społeczności polskiej w Melbourne sprawa bojkotu radia etnicznego 3EA przez Polski Komitet Radiowy w związku z mianowaniem Stanisława Robego koordynatorem jego polskiej sekcji. Robe utrzymywał bliskie kontakty z Konsulatem PRL w Sydney i często odwiedzał PRL, był między innymi przyjęty przez I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka. Przez sześć miesięcy zespół Robego

ignorował wydarzenia polityczne w Polsce, podczas gdy głośno o nich było w australijskich środkach masowego przekazu. Dopiero pod koniec 1980 roku doszło, pod wpływem polonijnej opinii publicznej, do zmiany koordynatora sekcji polskiej radia 3EA.

Niezwyczajnie ważnym wydarzeniem w życiu Polonii australijskiej było odsłonięcie pomnika katyńskiego w 1980 roku przy sanktuarium maryjnym w Essendon (Melbourne). Uroczystość, koordynowana przez prezesa Federacji Polskich Organizacji w Wiktorii, Piotra Koziellę, zgromadziła około 5 tysięcy ludzi różnych wyznań. Uczestniczyli w niej wybitni przedstawiciele władz australijskich, armii, lotnictwa i marynarki, delegacje Litwinów, Ukraińców, Żydów, Węgrów, Łotyszów, Białorusinów, Czechów, Słowaków, Estończyków, Bułgarów.

W 1981 roku pod patronatem RNPOwA przeprowadzono zbiórkę na pomoc Krajowi. Zebraną kwotę przekazano Radzie Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata, a zakupioną żywność i lekarstwa wysłano do Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski. Istniały też stanowe komitety pomocy Krajowi, które prowadziły własną akcję. W związku z pogłębiającym się w Polsce kryzysem ekonomicznym, pod koniec 1981 roku RNPOwA powołała Australian National Committee for Relief to Poland, którego przewodniczącym został znany melbourneński adwokat Frank Galbally. Przeprowadzona przez komitet zbiórka „Help Poland Live” przyniosła 2 miliony 30 tysięcy dolarów, w tym 1 milion dolarów od rządu federalnego. Pieniądze z tego funduszu przeznaczono na zakup żywności, drobnego sprzętu medycznego, leków i odzieży, które następnie przesłano Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski. Patronat nad tą akcją przejął osobiście premier Australii, Malcolm Fraser.

Wprowadzenie stanu wojennego w Polsce 13 grudnia 1981 roku było szokiem dla Polonii australijskiej. W wielu stanach powołano komitety protestacyjne. Manifestacje przeciwko komunistycznej wojskowej dyktaturze Wojciecha Jaruzelskiego w Polsce gromadziły tysiące uczestników. Do największych zgromadzeń z udziałem australijskich polityków, m.in. Jeffa Kennetta (wiktorianckiego ministra imigracji i spraw etnicznych, późniejszego premiera Wiktorii), Billa Sneddena, Petera Fawknera, Barry’ego Jonesa (przewodniczącego Australijskiej Partii Pracy), Bruce’a Ruxtona (prezesa RSL), Billa Templetona, Boba Hawke’a (przewodniczącego Australijskiej Centrali Związków Zawodowych, późniejszego laburzystowskiego premiera Australii), doszło w Wiktorii 14 i 19 grudnia 1981 roku oraz 30 stycznia 1982 roku.

W związku z kryzysem politycznym i humanitarnym w Polsce RNPOwA interweniowała u władz australijskich z prośbą o ostrą reakcję dyplomatyczną na represje i prześladowania. Organizacje członkowskie Rady otrzymywały okólniki informujące o akcjach protestacyjnych planowanych przez ośrodki polonijne w wolnym świecie z zaleceniem organizowania podobnych demonstracji na terenie Australii. Nawiązano kontakt z Biurem Koordynacyjnym NSZZ „Solidarność” za Granicą poprzez Magdę Wójcik i Jerzego Milewskiego, którzy odwiedzili Australię w 1982 roku. Prowadzono kolportaż materiałów wydawanych przez wspomniane Biuro wśród Polonii i australijskie związki

zawodowe. Uzyskano od władz australijskich zwolnienie z podatku dochodowego od donacji na pomoc Polsce, choć nie udało się uzyskać zwolnienia z opłat pocztowych za paczki z żywnością i lekami wysyłane przez Polaków do rodzin w Polsce. Apelowano, z pozytywnym rezultatem, o zwiększenie liczby uchodźców polskich przyjmowanych na stałe osiedlenie w Australii, jak też o prawo pozostania na stałe w Australii tych Polaków, którzy znaleźli się na jej terytorium po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce. Interweniowano w sprawie łączenia rodzin rozbitych wskutek wydarzeń w Polsce. We wrześniu 1982 roku powstała organizacja Support for Solidarity, kierowana przez Celinę Słodowy. Poza akcjami protestacyjnymi organizacja ta przygotowała między innymi pomoc materialną dla 280 rodzin uwięzionych działaczy „Solidarności” w Polsce.

Frank Galbally przewodniczył komisji powołanej przez liberalny rząd Malcolma Frasera, która opracowywała raport *Review of Post-arrival Programms and Services*, zwany także *The Galbally Report*. Rada Naczelna pozytywnie reagowała na inicjatywę rządu federalnego w zakresie polityki wobec grup etnicznych. Prezes Łańcucki kilkakrotnie brał udział w konsultacjach ministerialnych i miał wpływ na rekomendacje przygotowywane przez Australian Institute of Multicultural Affairs dla rządu federalnego w zakresie spraw etnicznych.

Ostrzegano także przed próbami manipulowania społecznością polską w Australii przez czynniki PRL-owskie. W związku z tym przygotowano informację RNPOWA na temat paszportów konsularnych PRL, moralnych granic kontaktów gospodarczych z PRL, materiałów propagandowych PRL. Rada poparła inicjatywę deputowanego do Izby Reprezentantów Stanów Zjednoczonych, Thomasa J. Corcorana, w sprawie unieważnienia układu jałtańskiego z lutego 1945 roku *de facto* ustanawiającego sowiecką strefę wpływów w Europie centralnej.

Niewątpliwie najważniejszym wydarzeniem lat 1980. w życiu australijskiej Polonii stała się wizyta papieża Jana Pawła II w Australii, a przede wszystkim jego spotkanie na stadionie Melbourne Cricket Ground (MCG) w Melbourne 26 listopada 1986 roku z 50-tysięczną rzeszą Polaków z całego kontynentu. Bez wątplenia był to największy zjazd w historii Polonii australijskiej. Prace przygotowawcze do spotkania Polonii z papieżem koordynował komitet z zasłużonym dla życia Polonii ks. Wiesławem Słowikiem SJ i Piotrem Kozielłem, prezesem Federacji Polskich Organizacji w Wiktorii, na czele.

Konsulat Generalny PRL w Sydney bacznie obserwował działalność organizacji polonijnych, jak też jej czołowych działaczy. Prowadzono ewidencję działaczy polonijnych przyjaznych konsulatowi. Konsulat starał się sformować silną opozycję wśród Polonii wobec RNPOWA. Temu celowi służyło powołanie Rady Koordynacyjnej Postępowych Organizacji Polonijnych w Australii w 1986 roku. Akcja ta wzbudziła zainteresowanie australijskich służb specjalnych. Mimo to nie zrezygnowano z kontynuowania tego przedsięwzięcia i jeszcze w 1988 roku wspierano je ze zdwojoną siłą. Przede wszystkim chciano włączyć do nowej struktury organizacje pozostające poza Radą Naczelną i jej organizacjami członkowskimi.

W latach 1980., podobnie jak wcześniej, RNPOwA utrzymywała ściśle kontakty z rządem RP na obczyźnie i Radą Koordynacyjną Polonii Wolnego Świata. We wrześniu 1988 roku na zaproszenie RNPOwA i Zarządu Krajowego Stowarzyszenia Polskich Kombatantów do Australii przybył prezydent RP Kazimierz Sabbat z małżonką. Należy podkreślić, że była to pierwsza wizyta prezydenta Rzeczypospolitej w Australii. Odwiedził wszystkie większe ośrodki administracyjno-polityczne na kontynencie.

Równie ważnym wydarzeniem w życiu Polonii Australijskiej była wizyta Prymasa Polski, kardynała Józefa Glempa w październiku 1988 roku.

RNPOwA w latach 1987–89 kilkakrotnie przesyłała do kraju pieniądze z Funduszu Pomocy Politycznej Polsce na zakup papieru i innych materiałów dla podziemnych wydawnictw oraz pomoc dla Konfederacji Polski Niepodległej. Z kolei w czerwcu 1989 roku, w okresie wyborów do Sejmu i Senatu PRL, Rada Naczelna przekazała ze wspomnianego funduszu pieniądze na kampanię wyborczą ugrupowań opozycyjnych w Polsce oraz wezwała społeczeństwo polskie w Australii do finansowego wsparcia tych ugrupowań.

W latach 1987–89 RNPOwA utrzymywała ściśle kontakty z rządem australijskim, głównie z ministerstwami imigracji i spraw zagranicznych, poruszając między innymi kwestie: sytuacji Polaków w ZSRR w związku z wizytą w Australii sowieckiego ministra spraw zagranicznych (1987), brutalnego stłumienia strajku w Hucie Lenina w Nowej Hucie (maj 1988); strajku stoczniowców we wrześniu 1988 r. (zwrócono się do premiera Australii o interwencję u władz PRL celem zapobieżenia stłumieniu strajku i z postulatem zalegalizowania „Solidarności”) oraz fatalnego położenia polskich uchodźców w Grecji.

W sierpniu 1989 roku z inicjatywy prezydium RNPOwA odbyła się demonstracja w stolicy Australii z okazji 50. rocznicy podpisania paktu Ribbentrop-Mołotow, w której uczestniczyły duże grupy Litwinów, Łotyszów i Estończyków i nieco mniejsze Węgrów oraz Czechów. Rząd australijski i opozycję parlamentarną reprezentowali senatorowie Robert McMullen z Australijskiej Partii Pracy i Margaret Reid z Partii Liberalnej. Dzięki inicjatywie prezesa RNPOwA Krzysztofa Łańcuckiego parlament australijski uchwalił rezolucję potępiającą pakt Ribbentrop-Mołotow.

Z okazji 200-lecia Australii z inicjatywy Prezydium RNPOwA wzniesiono w Cooma pomnik Tadeusza Kościuszki, który zaprojektował artysta polskiego pochodzenia, Stanisław Ostoja-Kotkowski.

Szybkie zmiany polityczne zachodzące w Polsce w latach 1989–1990 powodowały, że RNPOwA starała się reagować na nie z maksymalną życzliwością i elastycznością. W maju i czerwcu 1989 roku dużo emocji wśród Polonii australijskiej wywołały wybory do Sejmu i Senatu PRL, do których doszło w wyniku kompromisu Okrągłego Stołu, zawartego między reżimem

komunistycznym a opozycją. Nie wszystkie środowiska polonijne przyjmowały wobec wydarzeń w Polsce to samo stanowisko. Szczególnie widoczny był rozdzźwięk pomiędzy emigracją powojenną a solidarnościową, która była skłonna bardziej angażować się w następujące zmiany. Rada Naczelna wypowiedziała się jednak przeciwko udziałowi Polonii australijskiej w tych wyborach. W Australii wzięło w nich udział około 2 000 osób, przeważnie spośród najnowszej emigracji. RNPOwA wezwała jednocześnie społeczność polską w Australii do przeprowadzenia zbiórki na pokrycie kosztów kampanii wyborczej opozycji w Kraju. W ciągu trzech tygodni zebrano znaczną kwotę, powiększoną o fundusze RNPOwA.

Na przełomie września i października 1989 roku RNPOwA interweniowała u władz federalnych na rzecz pomocy ekonomicznej Polsce. Rezultatem było ogłoszenie przez premiera Australii 15 października 1989 roku planu pomocy dla Polski, zarówno doraźnej, jak i obejmującej zmiany prawne w relacjach między państwami.

W listopadzie 1989 roku RNPOwA ogłosiła ponownie apel o pomoc dla Polski pod znanym już wcześniej hasłem „Help Poland Live”. Kwotę zgromadzoną podczas zbiórki przekazywano na fundusz dyspozycyjny premiera Tadeusza Mazowieckiego oraz na Fundusz Daru Narodowego pod przewodnictwem Prymasa Polski ks. kard. Józefa Glempa.

Stosunki z Krajem były w ówczesnej, nowej sytuacji najważniejszą kwestią w działalności Polonii australijskiej. Mimo wątpliwości co do charakteru porozumienia między komunistami a opozycją w Polsce, deklarując dalszą lojalność wobec rządu na uchodźstwie, Rada Naczelna nawiązała kontakty z nowymi polskimi władzami, między innymi ministrem ds. emigracji Aleksandrem Hallem i marszałkiem Sejmu Andrzejem Stelmachowskim. Polska delegacja parlamentarna odwiedziła w tym czasie Australię.

W marcu 1990 roku RNPOwA zwróciła się do premiera Australii o poparcie polskich żądań udziału w „Konferencji 2 plus 4” w sprawie zjednoczenia Niemiec. Odpowiedź, która nadeszła z gabinetu premiera Hawke'a, zawierała zapewnienie „o jednoznacznym poparciu rządu australijskiego dla udziału Polski w konferencji i dla nienaruszalności polskiej granicy z Niemcami”.

Rada Naczelna nadal utrzymywała serdeczne i bliskie kontakty z Prezydentem RP i rządem polskim w Londynie, uznając przewodnią rolę tych ośrodków w działaniu politycznym emigracji polskiej. Wyrazem uznania dla stanowiska Polonii australijskiej było powierzenie prezesowi Łąncuckiemu przewodnictwa III Światowego Zjazdu Wolnych Polaków w Londynie w dniach 14–18 września 1989 roku.

Po wyłonieniu przez naród polski prezydenta w wolnych, demokratycznych wyborach, po których nastąpiło rozwiązanie się rządu RP na uchodźstwie oraz jego agend, RNPOwA z zadowoleniem przyjęła fakt przekazania symboli suwerenności państwowej przez prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego prezydentowi Lechowi Wałęsie, co zakończyło działania urzędu Prezydenta RP na uchodźstwie, który przez dziesięciolecia powojenne przypominał o prawie Polski do niepodległości

i suwerenności. W tym trudnym okresie ducha niepodległościowego wśród polskiej emigracji w Australii podtrzymywały Rada Naczelna Polskich Organizacji w Australii, Stowarzyszenie Polskich Kombatantów, Delegatura Rządu RP i polskie duchowieństwo katolickie. Z ich inspiracji obchodzono rocznice świąt narodowych oraz prowadzono szeroką działalność polityczną wśród Polonii i administracji australijskiej.

Dużą zasługą prezesa Łańcuckiego – pomimo jego awersji do polskich komunistów – było poszukiwanie dialogu z rządem polskim i organizacjami polskimi, m.in. Senattem i Stowarzyszeniem Wspólnota Polska, oraz kontynuowanie pomocy dla Polaków pozostałych na Kresach, np. poprzez fundację pomocy szkołom polskim na Wschodzie im. Tadeusza Goniewicza. Ten kierunek udało się kontynuować prezesowi Januszowi Rygielskiemu, co częściowo zabił rany i podziały pomiędzy Polską a Polonią.

Lata **1997–99** to okres prezesury **Ryszarda Majchrzaka** (1946–2023). Poza bieżącą pracą na rzecz społeczności polskiej, Rada Naczelna zaangażowała się wówczas we wsparcie powodzian w Kraju. Powódź tysiąclecia, która nawiedziła Polskę w lipcu 1997 roku, wywołała wśród Polonii australijskiej żywy odruch solidarności. Jego efektem była znaczna pomoc finansowa dla powodzian, zebrana także wśród Australijczyków dzięki umiejętnemu zaangażowaniu mediów lokalnych i ogólnokrajowych.

Dwukrotnie, w latach **1997–2007** oraz **2011–2013**, funkcję prezesa Rady Naczelnej pełnił **Janusz Rygielski** (ur. 1942) [17]. Jego obie kadencje to okres wytężonej pracy skupionej na wzmocnieniu potencjału organizacji polonijnych w Australii, dbałości o interesy Polaków nienależących do organizacji polonijnych, poszerzenia obszaru działania Rady Naczelnej na Nową Zelandię oraz ścisłej współpracy z administracją australijską, jak i rządem polskim, Sejmem oraz Senattem RP, a także z Polonią na całym świecie. Prezydium Rady Naczelnej prowadziło konsekwentnie walkę o obronę dobrego imienia Polski i Polaków, monitorując media i publikacje pod kątem oszczerczych pomówień i historycznej nieprawdy i na nie reagując.

Uporządkowane zostały kwestie finansowe i statutowe (w 2004 roku zmieniono nazwę RNPOwA na Rada Naczelna Polonii Australijskiej i Nowej Zelandii, zaś w 2010 roku na Rada Naczelna Polonii Australijskiej, po odejściu z Rady Koła Sybiraków z Nowej Zelandii), zapewniono też silne wsparcie Rady Naczelnej dla kolejnych edycji Festiwalu PolArt.

W tym okresie władze australijskie podjęły próbę zmiany nazwy góry Kościuszki, co spowodowało znaczące protesty wśród Polonii. Działania prezesa Rygielskiego oraz publikacja wydana z inicjatywy „Pulsu Polonii”, sfinansowana przez Radę Naczelną, na temat Edmunda Strzeleckiego, Tadeusza Kościuszki i samej góry, rozdawana po angielsku w całej Australii, odsunęły to zagrożenie, choć całkowicie go nie zniwelowały. Prezydium RN przygotowało szereg wystąpień

w sprawie nazwy góry do władz federalnych i stanowych, m.in. do federalnej Komisji ds. Produktowności (badania w sprawie ochrony zabytków dziedzictwa historycznego). Działania te były wsparte przez Polish Historical Institute of Australia Inc., SPK Koło Nr 8 w Brisbane, Ruch Rodaków i polską sekcję Radia 4EB w Brisbane. Pracę nad zachowaniem nazwy Góry Kościuszko kontynuuje organizacja Kosciuszko Heritage Inc. Realizację tego celu widzi ona między innymi poprzez współpracę z Aborygenami, a ściślej poprzez umożliwienie miejscowym Aborygenom, mającym historyczne i emocjonalne związki z Mt Kosciuszko, uczestniczenia w imprezach kulturalnych organizowanych przez Kosciuszko Heritage. Organizacja ta promuje dorobek tubylczych artystów, dotyczący Mt Kosciuszko, w wydawanych przez nią publikacjach i nagraniach.

Działania podejmowane podczas obu okresów kadencji Janusza Rygielskiego konsekwentnie kontynuowali kolejni prezesi Rady Naczelnej – w latach **2007–11 Andrzej Alwast** (ur. 1940), który skupił aktywność na wspieraniu życia kulturalnego i artystycznego Polonii, zaś w latach **2013–17 Leszek Wikarjusz** (1954-2025). W okresie, gdy prezesem był Leszek Wikarjusz, powołano – dla większego wzmocnienia podstawy organizacyjnej ogólnaustralijskiego polonijnego festiwalu sztuki – organizację PolArt Inc. koordynującą działalność festiwalu PolArt oraz starano się uporządkować kwestie finansowe.

W 2017 roku odbyły się obchody Roku Kościuszkowskiego, które ze strony polonijnej przygotowała organizacja Kościuszko Heritage Inc. z siedzibą w Sydney, we współpracy z RNPA [18].

W latach **2017–23** funkcję prezesa pełniła **Małgorzata Kwiatkowska** (ur. 1950). Była pierwszą kobietą na tym stanowisku.

W tym okresie usprawniono i unowocześniono działalność administracyjną sekretariatu, ujednolicono nazwę Rady Naczelnej Polonii Australijskiej w australijskich urzędach, uporządkowano procedurę zjazdową, wprowadzono zmiany modernizujące statut oraz dookreślono wewnętrzne procedury organizacyjne. Prezydium dbało o jawność i przestrzeganie priorytetów w wydatkach oraz monitorowanie stanu konta. Zrealizowano wiele przedsięwzięć, między innymi reformę Funduszu Wieczystego RNPA, zabezpieczając go poprzez powierzenie zarządzania firmie Equity Trustees w Melbourne. Zmiany, podwyższające wartość, dotyczyły także Funduszu im. Henryka Kitaszewskiego oraz Funduszu im. Stanisława Bluma.

W 2018 roku Rada Naczelna wraz z organizacjami członkowskimi zorganizowała w Australii obchody 100-lecia niepodległości Polski. Wydarzenia rozpisane były na cały rok. To między innymi koncert galowy *Tribute to Freedom* w sydneyjskim ratuszu, w którym uczestniczyli przedstawiciele organizacji Rady Naczelnej z całej Australii, goście z Sejmu RP i przedstawiciele parlamentu australijskiego, ambasador Polski w Australii, przedstawiciele konsulatu oraz duchowieństwa. Obchodom towarzyszyła wystawa *Drogi do Niepodległości* przygotowana przez Muzeum

i Archiwum Polonii Australijskiej. Zaprezentowano także wystawę *Ojcowie Niepodległości* Instytutu Pamięci Narodowej, która „podróżowała” po całej Australii. W każdym stanie organizacje realizowały specjalne programy, koncerty, wystawy, bankiety, festyny i biegi niepodległości, zamawiano uroczyste msze święte w katedrach metropolii stanowych. W sierpniu 2018 roku Prezydent RP Andrzej Duda wraz z małżonką Agatą Kornhauser-Dudą złożyli oficjalną wizytę w Melbourne, Sydney i Canberze. Polski Komitet Olimpijski oraz Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” zainicjowały coroczne światowe Polonijne Biegi Niepodległości na symbolicznym dystansie 1918 metrów pod hasłem „Biegnijmy razem na chwałę Niepodległej”, które do tej pory koordynuje Prezydium RNPA wraz z Klubem Sportowym „Polonia” w Plumpton (Sydney).

Jubileusz 70-lecia swojego istnienia Rada Naczelna Polonii Australijskiej świętowała uroczystym koncertem galowym wybitnego pianisty o polskich korzeniach, Davida Helfgotta w Adelajdzie. Oprócz koncertu, Prezydium przygotowało wystawę *Kalendarium historyczne RNPA*, krótki film o historii Rady z wypowiedziami wszystkich żyjących prezesów Rady oraz duchowieństwa zaangażowanego przy Prezydium Rady.

Prezesura Kwiatkowskiej objęła również trudny czas pandemii koronawirusa COVID-19, kiedy obowiązywały silne restrykcje dotyczące zgromadzeń i przemieszczania się, nakładane w różnym czasie w różnych stanach. Ograniczenia nie pozwoliły na organizację 52. zjazdu delegatów w Canberze, jaki zaplanowali delegaci poprzedniego Zjazdu. Zjazd RNPA po raz pierwszy przeprowadzono zdalnie.

Lata **2023–25** – czas prezesury **Henryka Kurylewskiego** (ur. 1957) to próby większego zaangażowania młodego pokolenia w działalność organizacji polonijnych. RNPA obchodziła jubileusz 75. lecia Rady Naczelnej uroczystym koncertem i wystawą poświęconą jej historii i działalności organizacji członkowskich. [19]

Sejm RP ustanowił Rok 2024 Rokiem Polskich Olimpijczyków, upamiętniając 100. rocznicę zdobycia pierwszego medalu olimpijskiego dla Polski na Igrzyskach Olimpijskich w Paryżu w 1924 roku. Z tej okazji Prezydium RNPA zorganizowało przy współpracy z Polonijną Agencją Informacyjną wystawę pt. *Rok polskich olimpijczyków. Australia 2024*, prezentującą polskich sportowców na igrzyskach olimpijskich w Paryżu (1924), na Antypodach oraz historię polskich olimpijczyków osiadłych w Australii. [20]

Obecnie, **od 2025 roku**, funkcję prezesa RNPA ponownie pełni **Małgorzata Kwiatkowska**.

Cenną inicjatywą, którą Prezydium podjęło w 2004 roku, są konkursy muzyczne im. Ewy Malewicz, organizowane przez Polski Związek Kulturalny w Nowej Południowej Walii. Od 2019 roku wydarzenie jest realizowane przy współpracy z Towarzystwem Kultury Polskiej w Wiktorii, które umożliwiło udział w konkursie dzieciom i młodzieży ze wszystkich szkół w Australii.

Opracowano informacje o miejscach polskiego dziedzictwa kulturowego w Australii (pomniki i popiersia wybitnych Polaków) i przekazano je Konsulatowi RP oraz do Polski. Przygotowano także

publikacje w postaci dwujęzycznych, po polsku i angielsku, broszur o RNPA, jej misji, celach i działalności. W 2022 roku współpraca prezydium RNPA i ambasady RP w Canberze zaowocowała wydaniem publikacji z okazji 50-lecia nawiązania stosunków dyplomatycznych między Polską a Australią *Polish–Australian Connections – our shared history and experiences*. Rok później, z inicjatywy i na koszt prezydium, z dofinansowaniem z Funduszu im. Stanisława Bluma, przy współpracy z ambasadą RP w Canberze, wydano polską wersję tego opracowania w tłumaczeniu Ity Szymańskiej *Polska i Australia – nasza wspólna historia* z myślą o promocji w Polsce i wśród Polonii poza obszarami angielskojęzycznymi na całym świecie. Publikacja przedstawia losy Polaków w Australii oraz działalność Australijczyków w Polsce i dla Polski, a szczególnie wkład Polaków w budowę wielokulturowej Australii od pierwszej połowy XIX wieku.

Prezydium kontynuowało, zapoczątkowaną za czasów prezesury Leszka Wikarjusza, publikację w Internecie biuletynów o działalności RNPA i współpracy z organizacjami członkowskimi.

Rada Naczelna starała się konsekwentnie promować Polskę w Australii, ale też strzec jej dobrego imienia wobec nieuzasadnionych ataków medialnych.

Po ogromnych pożarach buszu w 2021 roku zainicjowana została przez prezydium RNPA akcja „Poles for Fire Relief”, której efektem było przekazanie zebranych funduszy Australijskiemu Czerwonemu Krzyżowi.

Prezydium utrzymywało kontakty robocze z Parlamentem RP, komisjami sejmowymi i senackimi oraz poszczególnymi ministerstwami, Stowarzyszeniem Wspólnota Polska, Polskim Komitetem Olimpijskim i innymi instytucjami rządowymi i pozarządowymi. Młodzież szkolna przez 5 lat jeździła na obozy zimowe do Polski pod opieką Elżbiety Cesarskiej, przewodniczącej KOPA i członkini prezydium. Te cenne, kształcące wyjazdy zainicjował poprzedni prezes Rady, Leszek Wikarjusz w 2015 roku, a kontynuowano je do czasu pandemii.

Przedstawiciele Prezydium RNPA aktywnie uczestniczyli we wszystkich Zjazdach Polonii i Polaków z Zagranicy, a kolejni prezesi (K. Łańcucki, J. Rygielski, A. Alwast, L. Wikarjusz i M. Kwiatkowska) są stałymi członkami prezydium Rady Polonii Świata (RPŚ).

Organizacje członkowskie zrealizowały budowę dwóch inwestycji: renowacji Domu Kombatanta SPK w Capalaba, Brisbane (2019) oraz rozbudowę Klubu Polskiego w Ashfield, Sydney (2023).

5. Wybrane inicjatywy organizacyjne Polonii w Australii oraz Rady Naczelnej Polonii Australijskiej

W 1949 roku naczelne władze **Związku Harcerstwa Polskiego** w Londynie mianują hm. Jerzego Zborskiego delegatem na Australię. W tym samym roku Władysław Wiącek tworzy Krąg Harcerski

w Sydney i zbiera się pierwszy zastęp harcerzy w obozie emigracyjnym Chullora, NSW. Powstają Kręgi Starszoharcerskie w Adelajdzie (1949), Melbourne i Brisbane (1950), Perth (1953) oraz Hobart (1977). W 1952 roku przyjęto nazwę Okręg Australia, na czele którego stoi Przewodniczący Okręgu. W latach 1950. zainteresowanie harcerstwem wśród dzieci, młodzieży i ich rodziców rozszerzało się – powstały zastępy zuchów w Melbourne i Brisbane, które zaowocowały utworzeniem hufców harcerzy „Podhale” w Wiktorii (1955), „Pomorze” w Queensland oraz „Mazowsze” w Południowej Australii (1956). Dołącza do nich hufiec „Polesie” z Nowej Południowej Walii (1962) i harcerze z ośrodków w Perth, Zachodnia Australia (1953), Canberze (1955) i Tasmanii (1977). Harcerstwo jest jedną z kluczowych organizacji polonijnych. Jako struktura o zasięgu kontynentalnym Polish Scouting Association Z.H.P. in Australia Inc. (zarejestrowany w Wiktorii) od 1954 roku uczestniczy w zjazdach delegatów Rady Naczelnej Polonii Australijskiej.

W 1962 powstała **Komisja Oświatowa Polonii Australijskiej (KOPA)**, której zadaniem jest koordynacja polonijnej edukacji w Australii. KOPA pomaga w opracowywaniu programów nauczania wymaganych przez stanowe wydziały oświaty, koordynuje wymianę doświadczeń, a także wymianę programów pomiędzy polonijnymi ośrodkami oświatowymi. Wymagania te różnią się nieco pomiędzy stanami. Obecnie w Australii działa 21 szkół społecznych prowadzących naukę języka polskiego na poziomie szkoły podstawowej (Adelajda, Brisbane, Canberra, Hobart, Melbourne, Newcastle, Perth, Sydney i Wollongong) z łączną liczbą ponad 1000 uczniów. Kilka z nich prowadzi naukę również na poziomie szkoły średniej. W trzech szkołach państwowych w Australii uczniowie przygotowują się do matury z języka polskiego, co daje im szansę otrzymania dodatkowych punktów do wyników matury australijskiej (Secondary College of Languages Sydney, Victorian School of Languages i School of Languages South Australia).

W 1964 roku RNPOWA założyła **Fundusz Wieczysty Polonii Australijskiej** z przeznaczeniem odsetek na potrzeby prezydium RN i jej organizacji członkowskich. Drugi **Fundusz, im. Ewy Malewicz**, pochodzi z darowizny testamentowej znanej polonijnej wokalistki i pianistki. W 2020 roku oba fundusze zostały przekształcone w jeden charytatywny Fundusz Wieczysty RNPA, którego kapitał jest dofinansowany corocznie o wysokość wskaźnika inflacji, a zarządza nim Equity Trustees Wealth Services. Równolegle, RNPA pilotowała utworzenie **Funduszu im. Henryka Kitaszewskiego**, którym również zarządza EQT.

Festiwal PolArt narodził się w Sydney w 1975 roku pod nazwą ArtPol. Rada Naczelna Polonii Australijskiej objęła go swoim patronatem począwszy od pierwszej edycji, była powiernikiem funduszy PolArt-u i inicjatorem kolejnych edycji festiwalu. To święto polskiego dziedzictwa kulturowego w Australii i Nowej Zelandii, które promuje wybitne osiągnięcia Polaków

mieszkających w Australii poprzez występy folklorystyczne, sztuki teatralne, pokazy filmów, koncerty muzyki klasycznej, kabarety, spotkania literackie, wystawy malarstwa i sztuki użytkowej, wystawy historyczne, różne warsztaty, zajęcia dla najmłodszych. Festiwal PolArt spełnia istotną rolę w dbaniu o wizerunek Polski w Australii – wydarzenia odbywają się w prestiżowych miejscach, aby były widoczne i dostępne dla wszystkich. Organizacja PolArt-u przyciąga wielu młodych ludzi, którzy poprzez zabawę i osobiste kontakty budują i utrwalają więź również z polskością.

Konkurs Muzyki Polskiej (PolMusicA). Prezydium Rady Naczelnej, które było powiernikiem Funduszu im. Ewy Malewicz, w 2004 roku powierzyło organizację Konkursu Federacji Polskich Organizacji w Nowej Południowej Walii (NPW). Ostatecznie Konkurs w latach 2004–2015 organizował Polski Związek Kulturalny w NPW. Konkurs Muzyczny im. Ewy Malewicz, w którym uczestniczyła młodzież polonijna, odbył się sześciokrotnie, mając swoją ostatnią odsłonę, podobnie jak poprzednie edycje, w roku 2015 w Sydney. Patronat nad wydarzeniem objęła Wanda Wiłkomirska, znakomita skrzypaczka i wykładowczyni muzyki w sydneyjskim konserwatorium. Uczestnicy wykonywali utwory dowolnych kompozytorów, jednak jeden z nich musiał być Polakiem. Od 2019 roku intencje spadkodawczyni realizuje PolMusicA w Wiktorii. Wizją organizatorów była popularyzacja polskiej muzyki, w szczególności kompozytorów polskich nieznanych dotąd w Australii. Każdego roku przedstawiany jest kompozytor – patron edycji. Konkurs PolMusicA kierowany jest do wszystkich młodych muzyków do 17. roku życia, mieszkających w Australii. Uczestnicy rywalizują w trzech kategoriach wiekowych i dwóch instrumentalnych: fortepian i instrumenty smyczkowe oraz w kategorii wokalne. Konkurs ma charakter ogólnokrajowy i odbywa się corocznie, promując polską muzykę wśród młodzieży. PolMusicA realizowana jest głównie przez dwie organizacje: Towarzystwo Polskiej Kultury w Wiktorii i Prezydium RNPA, które zapewnia specjalną dotację na nagrody. Pochodzi on z odsetek Funduszu Wieczystego RNPA, składnika „Ewa Malewicz Fund”. Od roku 2022 PolMusicA objęta jest patronatem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Polsce.

Muzeum i Archiwum Polonii Australijskiej (MAPA) w Wiktorii, wieloletni członek Rady Naczelnej, założone w 1991 roku, dokumentuje historię polskiej diaspory w Australii. Gromadzi i zabezpiecza dokumenty, fotografie, medale oraz inne artefakty o znaczeniu historycznym dla społeczności polskiej i australijskiej. Zbiory są udostępniane naukowcom i społeczeństwu poprzez wystawy i publikacje. MAPA współpracuje z organizacjami o podobnych celach, poszukuje wsparcia finansowego od instytucji i osób prywatnych oraz prowadzi projekty dokumentujące losy powojennych emigrantów, zachowując ich dziedzictwo dla przyszłych pokoleń.

Cenne materiały archiwalne znajdują się między innymi w zbiorach Archiwum i Muzeum Polonii Stowarzyszenia Polaków w Queensland oraz Archiwum pozostającym pod opieką Federacji Polskich

Organizacji w Południowej Australii, Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (SPK) w Australii, SPK Koło nr 1 w Sydney, SPK Koło nr 8 w Capalaba i Polskiego Klubu w Ashfield. Organizacja Kresy–Syberia posiada zbiory cennych powojennych pamiątek, artefaktów, zdjęć i nagrań (w oryginale i wirtualnie).

Stałe wydarzenia sportowe z udziałem Rady Naczelnej Polonii Australijskiej to: coroczne **Święto Sportowe w Melbourne** odbywające się od roku 1964 (w ostatni weekend lutego) z udziałem setek kibiców i zawodników. Odbywa się podczas niego także coroczny Polonijny Bieg Niepodległości 1918, organizowany od 2018 roku, zainicjowany przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości w 1918 roku.

Polonia australijska chętnie wspiera polskich sportowców podczas ich zawodów w Sydney, co było szczególnie zauważalne w okresie Igrzysk Olimpijskich Sydney 2000. W okresie przygotowawczym do Igrzysk aktywnie działała organizacja o nazwie **Polonijna Rada Sportowa Olimpól**, wówczas członek RNPA.

Lista prezesów Rady Naczelnej Polskich Organizacji w Australii (1950–2004), Rady Naczelnej Polonii Australijskiej w Australii i Nowej Zelandii (2004–2010), Rady Naczelnej Polonii Australijskiej (od 2010 roku):

1950–1954	Alfred Poniński	NSW
1954–1958	Juliusz Kleeberg	NSW
1958–1960	Andrzej Raciński	VIC
1960–1970	Juliusz Kleeberg	NSW
1970–1974	Andrzej Raciński	NSW
1974–1979	Eugeniusz Hardy	WA
1979–1997	Krzysztof Łańcucki	VIC
1997–1999	Ryszard Majchrzak	ACT
1999–2007	Janusz Rygielski	QLD
2007–2011	Andrzej Alwast	ACT
2011–2013	Janusz Rygielski	QLD
2013–2017	Leszek Wikarjusz	QLD
2017–2023	Małgorzata Kwiatkowska	NSW
2023–2025	Henryk Kurylewski	QLD
2025–	Małgorzata Kwiatkowska	NSW

Lista organizacji członkowskich RNPA na dzień 1 grudnia 2025:

L.p.	Nazwa organizacji	Rok powstania
1	Federacja Polskich Organizacji w Australii Południowej https://polishfederation.org.au/	1971
2	Federacja Polskich Organizacji w Nowej Południowej Walii https://polishfederationnsw.org.au/	1997
3	Federacja Polskich Organizacji w Wiktorii https://www.pccv.org.au/	1962
4	Federacja Polskich Organizacji w Queensland https://fpoq.org.au/	2020
5	Fundacja Polska w Nowej Południowej Walii	1951
6	Klub Polski, Ashfield (Sydney) https://www.polishclub.au/	1967
7	Kresy-Siberia (Australia) Ltd https://kresy-siberia.org/	2001
8	Komisja Oświatowa Polonii Australijskiej (KOPA) https://www.polisheducation.com.au/	1964
9	Kościuszko Heritage Inc. https://www.kosciuszkoheritage.com/pl/o-kosciuszko-heritage/	2007
10	Muzeum i Archiwum Polonii Australijskiej https://www.polishmuseumarchives.org.au/	1991
11	Polish Visual and Performing Arts in Australia and New Zealand Inc. https://www.polartinc.com.au/	2016
12	Polonia Stowarzyszenie Polaków w Queensland https://polonia.org.au/	1952
13	Polonia WA https://www.poloniawa.org/	2018
14	Polska Macierz Szkolna w Nowej Południowej Walii https://www.polisheducation.org.au/	1955
15	Polska Szkoła w Brisbane https://brisbanepolishschool.org.au/	1956
16	Polski Zespół Folklorystyczny „Syrenka” https://syrenka.org.au/	1971
17	Polskie Biuro Opieki Społecznej w Melbourne http://www.polcare.org.au/	2015
18	Stowarzyszenie Polskich Kombatantów (SPK) w Australii https://polish-spk-foundation.org.au/	1946
19	Rada Organizacji Polskich w Australijskim Terytorium Stołecznym http://www.plcouncilact.org.au/	1984
20	Stowarzyszenie Polaków im. Tadeusza Kościuszki w Darra https://www.facebook.com/DarraPolishClub?fref=ts	1954
21	Zrzeszenie Nauczycieli Polskich w Australii https://polishteachersassociation.org.au/	2006
22	Związek Harcerstwa Polskiego (ZHP) w Australii	1949

	https://www.zhp.org.au/	
23	Związek Polaków w Hobart https://polishassociationhobart.org.au/	1950
24	Związek Polaków w Melbourne https://www.acnc.gov.au/charity/charities/e50e0f53-39af-e811-a961-000d3ad24182/documents/e411d2f0-1501-ee11-8f6d-00224893bd39	1949
25	Związek Polski w Newcastle https://www.polishassociationnewcastle.org.au/index_pl.html	1952

Wybrane źródła:

[1] James Jupp [ed.], *The Australian People. An Encyclopedia of the Nation, its People and their Origins*, 2nd Edition, Canberra 2001.

<https://www.cambridge.org/ga/universitypress/subjects/sociology/demography-social-statistics/australian-people-encyclopedia-nation-its-people-and-their-origins-2nd-edition>

[2] Seweryn Korzeliński, *Opis podróży do Australii i pobytu tamże*, t. 1–2, Kraków 1858.

<https://polona.pl/sets?searchCategory=objectSets&page=0&size=24&sort=RELEVANCE&searchLike=Opis%20podr%C3%B3%C5%BCy%20do%20Australii.©right=false>

[3] <https://ponadgranicami.org/jozef-potaski-pierwszy-polski-emigrant-w-australii/>

[4] Ernestyna Skurjat-Kozek, *Początki osadnictwa polskiego w Nowej Południowej Walii*, „Puls Polonii” z 09.12.2006.

https://www.zrobtosam.com/PulsPol/Puls3/index.php?arty_id=3240#:~:text=Pocz%C4%85tki%20osadnictwa%20polskiego%20w%20Nowej%20Po%C5%82udniowej%20Walii,ci%C4%85gle%20wspomina%20i%20serce%20z%20t%C4%99sknoty%20ginie

[5] Lech Paszkowski, *Polacy w Australii i Oceanii 1790–1940*, Londyn 1962.

[6] Collinridge Rivett, *The transplanted lime tree*, Parramatta 1981.

[7] <https://phrcm.org.au/wp-content/uploads/2025/02/150-Anniversary-Leon-Rogalski-EN-2021.pdf>

[8] Jerzy Zubrzycki, *Polonia australijska*, „Kultura” [Paryż] 1958, nr 3 (125).

[9] <https://www.zhp.org.au/nasza-historia>

[10] <http://australia.chrystusowcy.org/historia-prowincji/>

[11] <https://jezuici.org.au/duszpasterstwo-polskie-w-australii/>

[12] <https://polskifr.fr/newsbox/marayong-polskie-serce-w-wielokulturowym-swiecie-australii/>

[13] <https://jezuici.org.au/zmartwychwstanki/>

[14] Jan Lencznarowicz, „*Wiadomości Polskie*” w Sydney, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” tom 31, nr 2 (1992). https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/kwartalnik-historii-prasy-polskiej/1992-tom-31-numer-2/kwartalnik_historii_prasy_polskiej-r1992-t31-n2-s25-45.pdf

[15] Janusz Rygielski „*Poles*”, *Multicultural Queensland 2001*, Queensland Government, Brisbane 2001.

[16] Zdzisław A. Derwiński, *Działalność Polonii australijskiej na rzecz niepodległości Polski w latach 1945–1990*, „Rocznik Muzeum i Archiwum Polonii Australijskiej”, vol. 1 (1996). <https://polishcouncil.org.au/images/PDF/MAPA-Rocznik-1996-Derwinski.pdf>

[17] <https://www.bumerangmedia.com/2013/06/janusz-rygielski-odmodzic-rade-naczeln.html>

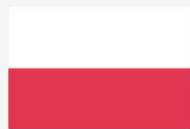
[18] <https://www.polishcouncil.org.au/index.php/wydarzenia/2-uncategorised/18-sprawozdanie-prezesa-rnpa-leszka-wikarjusza-z-reprezentowania-polonii-australijskiej-na-spotkaniach-w-polsce-15-04-3-05-2016>

[19] Wystawa „75 lat dla Polonii Australijskiej” 2025 Rada Naczelna Polonii Australijskiej - https://pai.media.pl/dzialania/75rnpa/75_lat_RNPA_03.pdf

[20] Wystawa „Rok Polskich Olimpijczyków. Australia 2024” Rada Naczelna Polonii Australijskiej - <https://www.polishcouncil.org.au/images/PDF/Polish-Olympians-A3.pdf>

Zob. także: *Materials in The National Library of Australia on Poles In Australia*, compiled on behalf of the Polish Historical Institute in Australia by Wanda Horky with assistance from Monica & John Andrew, 2nd edition, 9th September 2002 <https://pbc.uw.edu.pl/id/eprint/9700/1/Bibliography.pdf>

Opracował Tomasz Cieślak

INSTYTUT ROZWOJU
JĘZYKA POLSKIEGO

Dofinansowano przez
Instytut Rozwoju Języka Polskiego
ze środków budżetu państwa